

РЕЦЕНЗІЯ

доктора наук з державного управління, професора, професора кафедри менеджменту та адміністрування Національного університету «Чернігівська політехніка» Олійченка Ігоря Михайловича на дисертаційну роботу Максака Володимира Івановича «Державна політика демократизації українського суспільства», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційної роботи. У сучасних умовах трансформації державного управління, зумовлених цифровізацією, глобалізаційними процесами, тривалою збройною агресією та посттоталітарними перетвореннями, особливого значення набуває питання демократизації як інструменту оновлення владних відносин, реформування системи врядування та утвердження ефективної, відкритої й легітимної моделі розвитку України.

Демократизація у сучасному розумінні набуває системоутворюючого характеру, оскільки саме через демократичні механізми реалізується відкритість влади, забезпечується доступ громадян до участі в ухваленні рішень, формується довіра до державних інституцій та здійснюється зворотний зв'язок із суспільством. В умовах високої політичної поляризації, дезінформаційних впливів та зниження довіри до інституцій ефективна державна політика демократизації стає критично важливою для збереження стабільності управлінської системи.

Актуальності також набуває дослідження демократизації як державної політики в контексті сучасних викликів, зокрема цифрової трансформації публічного адміністрування, розширення практик електронної демократії та формування дієвих механізмів взаємодії між

владою і громадянським суспільством. Ці аспекти дозволяють забезпечити адаптивність, прозорість та результативність демократичного врядування.

З огляду на це, дисертаційна робота Максака В.І., присвячена державній політиці демократизації українського суспільства, є своєчасною, науково обґрунтованою та має важливе теоретичне і практичне значення.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами. Дослідження пов'язане з науково-дослідною діяльністю Національного університету «Чернігівська політехніка» та виконане в межах науково-дослідних тем: «Європейський досвід інноваційного розвитку системи публічного управління для забезпечення суспільної стабільності України» (№ 0120U104277), «Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах переформатування владних відносин» (№ 0120U105292), «Публічне управління та децентралізація влади» (№ 0120U101815).

У межах зазначених науково-дослідних робіт автором досліджено питання інституціонального забезпечення демократичного поступу, формування адаптивних моделей управління, а також удосконалення інституційних засад функціонування системи публічного управління в умовах трансформаційних змін.

Отже, дисертаційне дослідження органічно вписується у загальний науковий дискурс щодо проблем публічного управління, узгоджується з пріоритетними напрямками сучасної науки та є невід'ємною частиною комплексного вивчення трансформаційних змін в управлінській системі України.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Ретельне вивчення змісту дисертаційної роботи переконує у тому, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані автором, відзначаються достатнім рівнем обґрунтованості та достовірності. Дослідження вирізняється чіткою внутрішньою логікою,

системністю у викладенні матеріалу та узгодженістю між поставленою метою, визначеними завданнями і досягнутими результатами.

Методологічною основою дослідження виступають системний підхід, структурно-функціональний аналіз, порівняльний і історичний методи, що забезпечили цілісне бачення досліджуваної проблеми та врахування її багатокомпонентного характеру.

Аргументованість наукових положень забезпечується використанням нормативно-правових джерел, аналітичних матеріалів, міжнародних індексів демократичного розвитку, а також результатів наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері публічного управління, що забезпечує достатній рівень репрезентативності та достовірності отриманих результатів.

Обґрунтованість висновків і рекомендацій підтверджується їх логічним зв'язком із результатами дослідження та апробацією у наукових публікаціях і під час участі у науково-практичних заходах.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 248 сторінок комп'ютерного тексту. Логічна структура побудови дисертації є послідовною, внутрішньо узгодженою та відповідає поставленій меті і завданням дослідження.

Автором чітко визначено мету, зміст розроблених завдань структурно й логічно узгоджений, а їх перелік є достатнім для розкриття обраної теми дослідження.

У першому розділі дисертаційної роботи здійснено системне теоретичне осмислення проблеми демократизації як державної політики. Автором проаналізовано провідні наукові підходи до розуміння демократизації як суспільного процесу, уточнено понятійно-категоріальний

апарат державної політики демократизації, систематизовано світові моделі та практики демократичної трансформації.

У другому розділі проведено комплексний аналіз сучасного стану демократичних перетворень в Україні. Виявлено основні проблеми та бар'єри реалізації державної політики демократизації, здійснено порівняльну оцінку базової та оновленої моделей реалізації політики демократизації, встановлено роль громадянської участі як чинника легітимності демократичної політики.

У третьому розділі дисертантом запропоновано напрями удосконалення моделі реалізації державної політики демократизації. Розроблено цілісну інтегровану модель, яка охоплює шість взаємопов'язаних функціональних блоків та інноваційно-аналітичний механізм реалізації політики. Значним науковим результатом є авторський індикатор – коефіцієнт реалізаційної спроможності демократизації, що дозволяє здійснювати інтегральне оцінювання стану реалізації політики демократизації та виявляти слабкі ланки в системі публічного управління.

Таким чином, розділи дисертації утворюють цілісну та внутрішньо узгоджену структуру, яка забезпечує досягнення поставленої мети. Робота є завершеним і самостійним науковим дослідженням, у якому матеріал викладено системно, відповідно до логіки дослідження та його завдань.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота, виконана Максаком Володимиром Івановичем, є завершеним науковим дослідженням, у якому здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо обґрунтування теоретико-методологічних засад та розробки практичних механізмів реалізації державної політики демократизації українського суспільства в умовах сучасних трансформаційних та кризових викликів.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у формуванні комплексного підходу до розгляду демократизації як державної політики,

визначенні ключових чинників її ефективності, а також у розвитку теоретичних положень і практичних підходів до вдосконалення моделі реалізації демократичного врядування в умовах цифровізації та управлінських викликів.

Вперше сформовано цілісну інтегровану модель реалізації державної політики демократизації, що включає шість взаємопов'язаних функціональних блоків та інноваційно-аналітичний механізм, що забезпечує усунення фрагментації управлінських дій і підвищення адаптивності політики до сучасних викликів.

Виявлено та систематизовано основні бар'єри реалізації державної політики демократизації, зокрема політична поляризація, недостатня міжвідомча координація, низький рівень громадянської культури та недовіра до інституцій, що дозволило обґрунтувати напрями їх подолання.

У теоретичному аспекті удосконалено понятійно-категоріальний апарат публічного управління, зокрема уточнено зміст понять «державна політика демократизації» та «демократична стійкість» з урахуванням сучасних трансформаційних процесів. Удосконалено класифікацію механізмів державного управління у сфері демократизації, зокрема шляхом деталізації їх структурної побудови відповідно до рівнів державної влади (національний, регіональний, місцевий), функціональних сфер управління (нормативно-правова, організаційна, кадрова, інформаційно-комунікаційна) та етапів управлінського циклу (планування, впровадження, моніторинг, адаптація).

Розширено та доповнено підходи до оцінювання ефективності реалізації державної політики демократизації через використання індикаторного аналізу та розробку авторського показника – коефіцієнта реалізаційної спроможності демократизації (КРСД), що дозволяє оцінювати здатність системи до адаптації в умовах трансформаційних викликів та формувати обґрунтовані управлінські рішення.

Подальшого розвитку набули: теоретичні підходи до розуміння демократизації як комплексної публічної політики, що охоплює політичні інститути, управлінські, соціальні, правові та комунікаційні виміри; підходи до формування стратегій удосконалення демократичного врядування в Україні з урахуванням викликів воєнного та повоєнного періоду, що спрямовані на підвищення ефективності взаємодії між державою, громадянським суспільством та міжнародними партнерами; уявлення про управлінські ризики в процесі реалізації політики демократизації, що включають інституційні (недостатня координація, дублювання функцій), політичні (поляризація, політична інструменталізація демократичних процедур), соціальні (низький рівень громадянської культури, недовіра до влади) та комунікаційні (дезінформація, маніпуляції, цифрова нерівність) загрози.

Здобуті результати відзначаються науковою достовірністю, взаємоузгодженістю окремих положень та чіткою орієнтацією на практичне застосування, що підкреслює їхню цінність для розвитку науки публічного управління і реальні перспективи впровадження у діяльність органів влади.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи. Практичне значення сформульованих у дисертаційній роботі наукових положень, висновків і рекомендацій полягає в тому, що розроблені та обґрунтовані автором наукові напрацювання створюють підґрунтя для практичного вирішення завдань підвищення ефективності реалізації державної політики демократизації в умовах сучасних викликів.

Отримані в роботі результати сприяють формуванню більш ефективної демократичної державної політики, підвищенню рівня прозорості діяльності органів влади, розвитку механізмів зворотного зв'язку з громадянами та зміцненню довіри до публічних інституцій. Практична цінність дослідження також полягає у можливості використання запропонованої інтегрованої моделі при формуванні державних і

регіональних стратегій демократичного розвитку, а також у процесі вдосконалення управлінських рішень на різних рівнях публічного управління. Результати та рекомендації дисертації можуть бути використані у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також при реалізації програм цифровізації та розвитку електронної демократії.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях. За темою дисертації опубліковано 9 наукових праць, з них 3 статті у наукових фахових виданнях, 1 стаття у виданні, індексованому міжнародною наукометричною базою Scopus, та 5 публікацій у збірниках всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами та доповненнями від 19 травня 2023 р. № 502).

Дотримання норм академічної доброчесності. За підсумками перевірки поданих матеріалів ознак порушення норм академічної доброчесності не виявлено. Дисертант дотримувався принципів академічної доброчесності та вимог авторського права; фактів плагіату чи інших порушень не встановлено. Усі запозичені ідеї та положення належним чином підкріплені посиланнями на джерела, включені до списку використаної літератури.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації. Аналіз змісту анотації та основних положень дисертаційної роботи засвідчив їхню повну відповідність в частині формулювання таких ключових компонентів: мети, об'єкта, предмету, завдань, положень

новизни, висновків до окремих розділів і загальних висновків. У цілому, структура і зміст анотації відтворюють основну ідею і логіку дослідження.

Дискусійні положення та зауваження. Оцінюючи загалом високий рівень виконаного дослідження, його наукову обґрунтованість та практичну значущість, доцільно висловити окремі зауваження та дискусійні положення, які не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, але можуть бути враховані у подальших наукових дослідженнях.

1. Автором здійснено ґрунтовний аналіз теоретичних засад демократизації (Розділ 1), у межах якого обґрунтовано значення демократичних цінностей та інституцій як основи стійкого врядування. У роботі неодноразово наголошується на необхідності вдосконалення механізмів реалізації демократичних реформ, проте в частині практичних рекомендацій ці положення мають узагальнений характер. Зокрема, доцільним було б у третьому розділі більш детально конкретизувати пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення державної політики демократизації, із зазначенням можливих змін або доповнень до відповідних нормативних актів.

2. У дисертаційній роботі значна увага приділена демократизації як цінності та управлінського пріоритету, водночас недостатньо висвітлено проблемні аспекти її реалізації, зокрема інституційна інерційність, обмеженість ресурсів, кадровий дефіцит та нерівномірний рівень демократизації в різних регіонах. У цьому контексті доцільним було б посилити дослідження використанням інструментів комплексного аналізу, що дозволило б системно окреслити не лише переваги, а й ризики та обмеження впровадження запропонованих підходів.

3. У другому розділі дисертації автором здійснено детальний аналіз сучасного стану демократичних перетворень та викликів (п.2.1.), пов'язаних із функціонуванням демократичного середовища. Разом з тим, виникає питання щодо критеріїв визначення пріоритетності окреслених бар'єрів: не

повною мірою розкрито, за якими саме показниками або підходами здійснюється їх ранжування. Більш чітке обґрунтування цих аспектів дозволило б підсилити аналітичну завершеність дослідження.

4. У третьому розділі дисертації автором запропоновано напрями удосконалення моделі реалізації державної політики демократизації (п. 3.2.), що характеризується комплексністю та системністю. Водночас залишаються недостатньо визначеними послідовність реалізації запропонованих заходів, а також механізми їх інтеграції у практику діяльності органів публічного управління. Доцільним було б окреслити етапи впровадження, інструменти координації між суб'єктами управління та очікувані результати на кожному етапі.

5. Незважаючи на ґрунтовний аналіз сучасних тенденцій розвитку демократичного врядування, у дисертації обмежено представлено аналіз окремих новітніх нормативних і стратегічних документів, що визначають розвиток державної політики демократизації та цифровізації у 2024–2025 роках. Залучення таких документів дозволило б підсилити актуальність дослідження та забезпечити більш тісний зв'язок авторських рекомендацій із сучасними управлінськими практиками.

Проте в загальному підсумку зазначені зауваження є свідченням широти обраної проблематики дослідження, не носять принципового характеру, а отже, не впливають на загальну позитивну оцінку і не знижують наукову й практичну цінність дисертаційної роботи.

Загальні висновки та оцінка дисертації. Дисертаційна робота Максака Володимира Івановича на тему «Державна політика демократизації українського суспільства» є самостійною та завершеною працею, має наукову новизну і практичне значення. Дисертантом вирішено актуальне наукове завдання, отримано нові наукові результати.

Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації, є достовірними, доведеними до практичної реалізації та характеризуються

достатньо високим рівнем обґрунтованості, що пояснюється репрезентативністю використаної теоретичної та емпіричної бази, а також застосуванням сучасної методології та інструментарію дослідження. Представлені в дисертації наукові положення, висновки, рекомендації і пропозиції в комплексі поглиблюють теоретичні засади та практичні аспекти реалізації державної політики демократизації, зокрема в частині розвитку механізмів інституціонального забезпечення, індикативного оцінювання та управлінських ризиків в умовах сучасних викликів.

Зміст, структура, обсяг та оформлення дисертаційної роботи відповідають вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями від 19 травня 2023 р. № 502) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами та доповненнями від 19 травня 2023 р. № 502).

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Максак Володимир Іванович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент

професор кафедри менеджменту
та адміністрування Національного
університету «Чернігівська політехніка»
д.держ.упр., професор

Олійченко І.М.